

RECENZÍÓK

BODA József

A magyar rendvédelmi békefenntartás humán története

A tanulmány a békefenntartás XIX. századi magyar gyökeréig nyúlik vissza. A missziók személyi állományának kiválasztása, felkészítése és hozzátartozóikról speciális gondoskodás biztosítása már a XIX. században is fontos feladatként jelentkezett. E teendők napjainkban is az élvonalban állnak.

1897–1898-ban Krétán, 1900–1914 között pedig Kínában teljesítettek szolgálatot a magyar békefenntartók. A Balkánon 1903–1909, valamint 1913–1914 között működött magyar békefenntartó misszió.

A magyar békefenntartói tevékenység a XX. század második felében folytatódott. Először a vietnámi háború zárásának részeként vettek részt magyar katonák békefenntartásban. Az első rendvédelmi békefenntartásra magyar részvétellel 1989-ben került sor Afrikában. Ezt követte a kambodzsai, mozambiki, angolai, nyugat-szaharai, egyiptomi és jugoszláviai misszió.

A missziókban résztvevők kiválasztása felkészítése fokozatosan formálódott, fokozatosan forrta ki magát a napjainkban alkalmazott eljárás.

FORRÓ JÁNOS

Cigányság és közbiztonság Székesfehérvárott 1867–1945

A szerző alkotása jól érzékelteti azt az önmagát erősítő negatív irányú folyamatot, amely nem vezethetett eredményre a cigány etnikum beilleszkedése terén. A magyarországi hatóságok rendeleteiben ugyan nem különült el a vándorló és a letelepedett életmódot folytató cigányság azonban a jogszabályok tartalma nyilvánvalóan a vándorcigányok ellen irányult. A drasztikus tartalmú jogszabályok nem faji alapon a cigányság egésze ellen irányultak, hanem a cigányság azon része ellen, akik – egyfajta sajátos életvitelt és magatartási formát megvalósítva – bűnöző életmódot folytattak. Ezen magatartások felszámolására irányuló kísérletek azonban – a tartalmukból fakadóan – eleve kudarcra voltak ítélve. A közigazgatás ugyanis magát a magatartást kívánta felszámolni és nem a magatartás megvalósulását előidéző okokat. Az eredménytelen kísérletek nyomán és a riasztó magatartási formák fennmaradása miatt pedig a hatalom és a többségi lakosság egyre türelmetlenebbül és drasztikusabban lépett fel. Azonban éppen ez a fellépés tette a cigányság érintett részeinek a beilleszkedését lehetetlenné.

GÁSPÁR László

A magyar határőrizet változásai 1945–1956

A magyar határőrizet történetének sajátos korszaka volt az 1945–1956 közötti időszak. A polgári magyar államot az országot megszálló szovjet hadsereg segítségével és a moszkvai hatalmi centrum irányításával átalakította a Kommunista Magyarországi Pártja (KMP), majd Magyar Kommunista Párt (MKP) végül pedig Magyar Dolgozók Pártja (MDP) néven működő szervezet. Ennek részeként az ellenséges néhai kis-antant államok országainak környezetére tekintettel létrehozott magyar határőrizet átalakították. Az új szervezet kialakításának a legfontosabb vezérlő elve a kommunista párthoz való hűség volt. E mellett a határőröknek meg kellett akadályozni a határon való átjutást egy olyan országban, ahol a lakosság nem elhanyagolható része el szeretne volna hagyni a hazáját. E mellett pedig elsősorban nyugati és déli irányban a szovjet érdekszférával szemben álló területektől is el kellett zárni az országot a lehető leghermetikusabb módon. Ugyanakkor biztosítani kellett ebben a térségben a honi, illetve a szövetséges (szovjet) csapatok szétbontakozásának a lehetőségét, segítve az akadályozva az ellenséges felderítést. Mindezt a szovjet típusú pártállami modell Magyarországra adaptált szuperhatalmi szervezetebe az Államvédelmi Hatóságba integrálva kellett megvalósítani. A szovjet felügyelet, az általános bizalmatlanság, a diktatúra elnyomó funkciójának aktív megvalósítása mellett, az általános félelem és megfélemlítés légkörében lezajló sajátos folyamatok valósultak meg a korabeli magyar határőrizeti szervezetben. Végül is a határőrizet és ezt megvalósító szervezet végrehajtotta feladatát, azonban rendkívül drágán és oly módon, hogy abba a szervezet és személyi állománya is többé-kevésbé belenyomorodott. Ez a helyzet egyenes következménye volt az ország érdekeivel ellentétes célrendszer megvalósításának és a kivitelezés antidemokratikus jellegének.

HEGEDŰS Ernő

Katonai erők rendvédelmi szerepkörben. Légideszant alakulatok a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban

A szerző a haderő és a rendvédelem különleges alakulatainak hasonlóságát vizsgálja. A terrorizmus elleni fellépés közös céljából eredezteti a szervezet, a kiképzés, a felszerelés és a metodika hasonlóságait.

A szerző a terrorelhárítás tekintetében különbséget tesz az angolszász és a kontinentális modell között. Álláspontja szerint az angolszász modellt az jellemzi, hogy a terroristák ellen a haderő speciális alakulatait készítik fel és vetik be. Ezzel szemben a kontinentális rendvédelmi modell egyik sajátossága, hogy a rendvédelmi testületek szervezetében alakítanak ki különleges alakulatokat terrorelhárítás céljából.

KÖVESI László

Az Első Rendőri Kiegészítő Nyugdíjpénztár elődszervezetei

A magyar rendvédelmi testületek személyi állományának tagjai – hasonlóan más hivatást művelő foglalkoztatottakhoz – a XIX. század második felében szervezték meg önszegélyező egyleteiket. Ezek az egyesületek a tagdíjat befektették, a hozadékból pedig támogatták a rászoruló tagságot, az özvegyeket és az árvákat.

Az önszegélyező egyletek a testületi struktúrákhoz igazodtak. Mivel a rendőrségek városonként működtek, az önszegélyező szervezetek is ezt a struktúrát követték, majd – a magyarországi rendőrségek államosítása után – a rendőri önszegélyező egyletek is egyesültek.

Ezzel elérték a más állami rendvédelmi testületekben már korábban kialakult helyzetet. Nevezetesen az országos rendvédelmi testületekben állomány kategóriánként szerveződtek az önszegélyező szervezetek. A harmincas évekre ezek a testületi állománycsoportok szerinti szerveződések a testületi egységet megvalósító szervezetben egyesültek. A magyar történelem viharai az önszegélyező egyesületeket is megtépázták. E szervezetek a világháború kapcsán általában elvesztették vagyonukat, mivel tőkéjük döntő többségét többnyire hadikölcsönökbe fektették. A huszas években azonban lassacskán újra helyreállt a működésük, a befolyt tagdíjaikból létrejövő tőkéjüket újra be tudták fektetni.

Az önszegélyező egyletek teljes egészében átvették az állami alkalmazottakról szóló gondoskodás alapfilozófiáját, amit még a HABSBURG adminisztráció időszakában fogalmaztak meg. Nevezetesen az állami alkalmazottak számára a társadalmi állásuknak megfelelő színvonalú életvitelhez szükséges feltételeket kell biztosítani. Az önszegélyező egyletek ott vállaltak szerepet, ahol ennek a filozófiának a gyakorlati megvalósítása csorbát szenvedett.

A rendvédelmi testületek önszegélyező egyesületei a demokrácia szabályai szerint és szigorú pénzügyi fegyelem közepette működtek. Tevékenységüket az állam finansziális dotációkkal is támogatta. Az államéhoz hasonló nagyságrendű volt a magánszféra által biztosított támogatás.

Nagy György **Határórség 1957–2007**

A rendkívül jelentős tényanyagon nyugvó tanulmány szemléletesen mutatja be a testület fél évszázados működésének rövid történetét, érzékeltetve személyi állomány nem alaptalan csalódottságát. A dolgozat – akarva akaratlanul – a magyar államfejlődés negatív vonására hívja fel a figyelmet. Nevezetesen arra, hogy a Kárpát-medencére irányuló nagyhatalmi törekvésekből fakadóan, a jelenleg is regnáló rendvédelmi testületeken kívül a kiegyezéstől a határórség megszűntetéséig összesen 29 rendvédelmi testületet hoztak létre melynek döntő többségét meg is szüntették Magyarországon. Volt olyan szervezet amely öt évig működött, de akadt olyan is amely 64 évig. A hatalmukat valamilyen idegen befolyással megszilárdítani kívánók kísérletező kedve lankadatlanak bizonyult. Nem haboztak a bevált szervezeteket felszámolni, kedvenc doktrínájuk megvalósításának a reményében is – a tét általában nem az érintett rendvédelmi testület volt, hanem maga az állam. Kísérletező kedvű honfitársaink az államot kívánták maguk alá gyúrni, céljaik elérése érdekében azt felhasználni. Úgy tűnik, hogy ezt minden történelmi korszakban büntetlenül megtehették felelőtlenül pazarolva a nemzet erőforrásait, annak részeként a nagy nehézségek árán létrehozott szakmai kultúrákat. Magyarországon a kiegyezéstől napjainkig – egymást követően, sőt időnként egymással párhuzamosan is – összesen kilenc határőrizeti szervezet működött. Hasonló a helyzet a rendvédelem más szakterületein is, a csendőrséget például három ízben hozták létre 100 éven belül. Talán eljött az ideje annak, hogy a különböző csoportérdekeket kiszolgáló politikusok között akadjon végre olyan államférfi, aki a nemzeti tanulságok ismeretében a nemzeti érdeket szem előtt tartó hosszú távú stabilitás lehetőségeit is megeremli a magyar államfejlődés számára.

PARÁDI József

A dualizmus kori magyar rendvédelem

A szerző a kiegyezéstől az első világháborút követő forradalmakig mutatja be a Magyar Királyság rendvédelmi rendszerét. Az Osztrák-Magyar Monarchia dualisztikus államrendje lényegének körvonalazása után a rendvédelmi rendszer elvi alapjait és a magyar rendvédelmi testületeket ismerteti. Lenyűgöző, hogy a XIX. századi magyar polgári állam milyen dinamikus építette ki rendvédelmi szervezeteinek rendszerét és azt irigylésre méltó hatékonysággal működtette.

PARÁDI József

A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme

A magyar Tanácsköztársaság leverését követő kormányok visszatértek a dualizmuskori jogrendhez. Ennek részeként kisebb módosításokkal visszaállították a polgári magyar állam rendvédelmi struktúráját. A 93 000 km² területű és 8 000 000 lakosú csonka Magyarországon ugyanakkora létszámmal működtek a rendvédelmi testületek, mint a történelmi Magyarország csaknem 283 000 km² területén, mintegy 20 000 000 lakos körében. Ezt az arányváltoztatást az ENTENTE – a magyarországi forradalmakra való tekintettel – nem nehezményezte. A magyar vezetés pedig kezdettől fogva a trianoni békediktátum kijátszására igyekezett felhasználni a – korábbi időszakhoz képest létszámáraiban gyarapodó – rendvédelmi testületeket. A két világháború közötti rendvédelmi testületek létszáma azonban jóval szerényebb volt mint a következő időszakok, nevezetesen a pártállam, majd a rendszerváltozás utáni Magyar Köztársaság rendvédelem terén foglalkoztatottainak a létszáma.

A két világháború közötti időszakban került sor a magyarországi rendőrségek államosítására, amelynek az előzményei azonban a dualizmus időszakára nyúltak vissza.

Új testülettel gyarapodott a rendvédelmi struktúra a Magyar Királyi Folyamőrség létrehozásával, amely a vízirendészeti teendők ellátása mellett a magyar haderő folyami részének az álcázására volt hivatott. A folyami erők 1939-ben beolvadtak a haderőbe, a vízirendészeti teendőket pedig a csendőrség és rendőrség területileg illetékes alakulatai vették át.

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség és a Magyar Királyi Darabont Testőrség maradványai új szervezetté olvadtak egybe, amely a Magyar Királyi Testőrség elnevezéssel működött a volt Magyar Királyi Darabont Testőrség infrastruktúráján. A dualizmuskorhoz képest új szervezet volt a Magyar Királyi Vámőrség, amely 1930-ban Magyar Királyi Határórséggé alakult, végül pedig 1939-ben beolvadt a Magyar Királyi Honvédségbe határavadász csapatnemként. Valamennyi szervezet feladatát az államhatár őrzése alkotta. A védelem azonban már a honvédség teendőinek a részét képezte.

A Magyar Királyság rendvédelmi struktúrájára is alaposan rányomta a bélyegét a trianoni békediktátum.

PARÁDI József

A Magyar Királyság határrendőrsége

A magyar határőrizet történetében a dualizmus időszakban alakult ki – a Nyugat-Európában már korábban létrejött – polgári határőrizeti rendszer. Ebben a határőrizeti struktúrában békeidőben már nem játszott szerepet a katonai erő. A magyar határőrizet lényegét alkotta, hogy nem hoztak létre olyan határőrizeti szervezetet amely a határőrizet teljes vertikumára kiterjedt. E helyett a magyar rendvédelem testületei az alapfeladatukkal harmonizáló részhatárőrizeti feladatokat láttak el a határ mentén állomásozó alakulataik által. Szükség volt azonban egy szervezetre, amely összefogja e tevékenységeket, illetve egyes határőrizeti feladatokat el is lát. E testület volt a Magyar Királyi Határrendőrség.

SIMON F. Nándor

A Munkásőrség létrehozása

A Munkásőrség a magyar történelem speciális szervezete volt. Nem állami, hanem mozgalmi szervezatként hozták létre, de nem alulról jövő kezdeményezés, hanem a hatalom birtokosainak elhatározása nyomán. Nem volt elődje és nincs utóda. A pártállam pártjának fegyveres szervezete volt ugyan, azonban állami feladatok ellátásába is bevonták, fenntartása pedig az állam költségvetését terhelte. Azzal a céllal hozták ugyan létre, hogy szükség esetén védje meg a pártállamot, amelyre azon-

ban nem került sor. Neve ugyan a munkásosztályra utalt, a valóságban azonban a társadalom különböző rétegeiből állt a tag-sága. Jól betagozódott a pártállam szervezetébe, annak egyik biztos támaszát alkotta.

SUBA JÁNOS

Az Országos Hadigondozó Hivatal

Az I. világháború során – több évre elhúzódó formában – teljesedett ki a tömeghadseregek tevékenysége. A XIX. század végére pedig már létrejöttek azok a technikai újdonságok, amelyeknek a haditechnikában megvalósuló alkalmazása az ellenség élőerejének nagyszámú pusztítását tette lehetővé. A Magyar Királyság nem volt felkészülve arra, hogy sérültek, özvegyek és árvák tömegeit gondozza. E tevékenységnek a szervezeti kereteit a háború során hozták létre.

A tanulmány a magyar hadigondozás rendszerét, elveit és szervezetét mutatja be. A kormányzat a későbbi korok számára is példamutató módon igyekezett eljárni, nem csekély anyagi forrásokat is mozgósítva a hadi gondozás érdekében. Sajnálatos módon a háborút követő forradalmak, illetve a trianoni békediktátum nyomán keletkezett helyzet a kiépülő gondozó rendszert és annak gazdasági alapjait tönkre tette.

SUBA JÁNOS

A Védhírszerző szolgálat kiépítése 1918-ban

A szerző érezhetően alapos feldolgozás nyomán, gazdag tényanyag felsorakoztatásával érzékletesen mutatja be azokat a lépéseket, amelyekkel az Osztrák-Magyar Monarchia katonai vezetése megkísérelte megvalósítani a lehetetlent, a haderő felbomlásának a megakadályozását. A korabeli hadvezetés szakszerűen és minden lehetőséget megragadva kísérelte meg a káosz megelőzését. Mindez azonban már nem vezetett eredményre, mivel a szétszűllés valós okait a haderő vezetése sem volt képes orvosolni. Az Osztrák-Magyar Monarchia kimerült. Az összeomlást ugyan némileg el lehetett odázni, az elkerülése azonban lehetetlen volt.